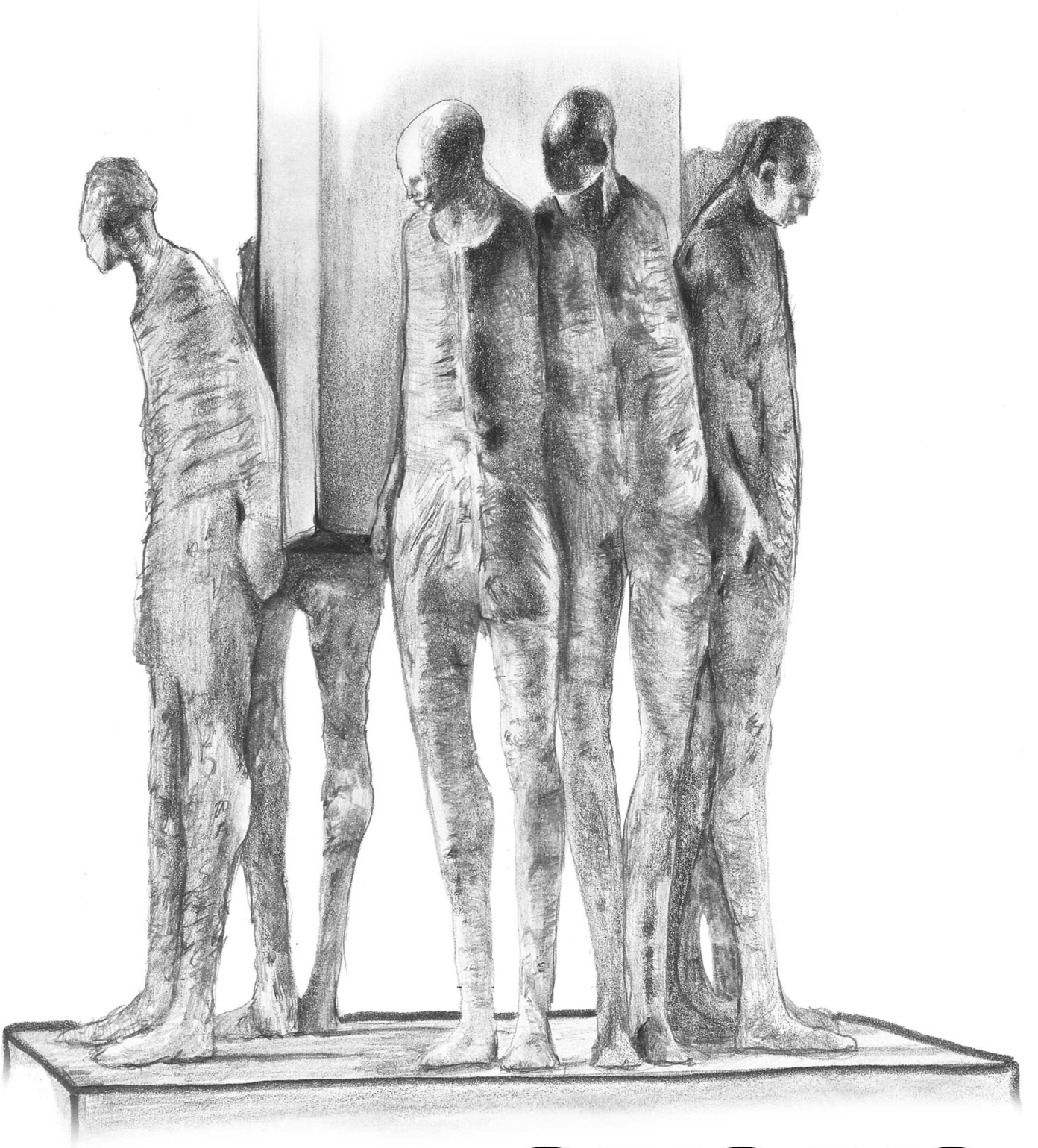

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 5
yaz 2021

SINIR

Genel Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Editör
Buse GÜRELİ
Zeynep İlayda ÖZKURT

Görsel Editör
Aslı F. GÜMÜŞ

Düzeltili
Gamze Nur ŞAN

Kapak Çizimi
Hande Beril KÜÇÜKLER

Mizanpaj
Elif ÖZMEN
Hande Beril KÜÇÜKLER

Sosyal Medya ve Tanıtım
Elif ÖZMEN

Yazışma Adresi
noktasizdergi@gmail.com

     /noktasizdergi

 www.noktasizdergi.com

Sınır / sızılık.

Grekçede “komşu, tanıdık, uç.” σύνορον: sínoron.

Tanım yaparak kavram dünyasına adım atar insan. Türlü konuyu açımlyarak bir çerçeve çizer zihninde. Bu sayede hayatının her alanında bir sınır belirler. Teorik ve pratik alanı yanından ayırmaz, gün geçtikçe şekillendirir-dönüştürür.

“Her insan, kendi görüş alanının sınırlarını, dünyanın sınırları olarak algılar.” demişti Schopenhauer. Peki oluşturduğumuz sınırın bantlarını kendi yaşamımızda nasıl ve ne yönden çekeriz? Bazen sınırlar aşıldı mı artık geriye dönüş olmadığı söylenir. Yahut bazı konularda sınırların genişletilemeyeceği öğretilmiştir bize. Peki doğuştan gelen sınırlardan bahsedemez miyiz?

Kendi algımız, aklımız ve düşüncelerimizin sınırında (sınırsızlığında) dolaşırken, sınır kavramı anlaşılmaızlığın-belirsizliğin derin okyanusunda bize barınacak bir oda sağlar mı? Kant, aklın sınırlarını bilmek için aklı bir mahkemeye çıkarıp şunu söylemişti: “İnanca yer açabilmek için bilgiyi ortadan kaldırmak zorunda kaldım” O halde inancın sınırları nerede başlayıp bitiyordu?

“Küreselleşen dünyada” diye başlayan her cümle, dünyada sınırların silikleştiğini âdeta müjdeliyordu. Küreselleşme olgusu, insanları birbirinden ayıran sınırların ortadan kalktığı evrensel ütopyaya doğru mu ilerliyordu yoksa küreselleşmenin kurduğu “küresel pazar” ile devletlerin ve ulusların arasından kaldırdığı sınırları, sosyoekonomik sınıfların arasına mı taşıyordu? Küreselleşmenin kaldırdığı sınırların yerine hangi sınırlar çizilmişti?

Noktasız Dergi, beşinci sayısında “SINIR” kavramını ele alıyor.

içindekiler

04 **DÜŞÜNEBİLİYORSAM YOKTUR**

Abdullah YUNUS

11 **YENİ BİR SOSYAL SÖZLEŞME**

ÇEVİRİ

Albert CAMUS

Çeviri: Zeynep İlayda ÖZKURT

14 **SINIR TRENİ**

Aslı F. GÜMÜŞ

19 **FICHTE FELSEFESİ
BAĞLAMINDA ULUS DEVLET VE
EĞİTİM İLİŞKİSİ**

Buse GÜRELİ

23 **ANTROPOMORFİZMİN
SINIRINDA YAPAY ZEKA VE
KÖLE-EFENDİ DİYALEKTİĞİ**

Elif ÖZMEN

YIKIM ÜZERİNE

Gökhan Buğra OĞUZHAN

PRANGA

Murat ALTUN

**BİR SINIR ÇEKME ETKİNLİĞİ
OLARAK FELSEFE**

Suat Kutay KÜÇÜKLER

**DENEYLERİN ETİK
SINIRLARI ÜZERİNE**

Şeyma ATEŞ

**RÖPORTAJ
GÜNÜMÜZ DÜNYASINA SOSYOLOJİ
PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK:
KÜRESELLEŞME,
TOPLUMSAL SINIFLAR VE GÖÇ**

Prof. Dr. Hayriye ERBAŞ

BİR SINIR ÇEKME ETKİNLİĞİ OLARAK FELSEFE

Suat Kutay KÜÇÜKLER

Felsefe nedir, sorusuna karşılık iki klişe yanıt verilir. Bunlardan ilki, felsefe kelimesinin etimolojisine başvurularak verilen yanıtır: Felsefe, bilgeliğin sevgisidir. Etimolojinin, bir kavramın aydınlatılmasındaki rolünün ne olduğu tartışması şöyle dursun, felsefe nedir sorusuna verilen etimolojik bir yanıt, bize ancak sorunun zorluğunu gösterir. Nitekim felsefe tanımının zorluğu karşısında etimoloji, belki de yapılabilecek en tartışmasız tanımları sunmaktadır. Diğer yandan felsefe, bir etkinliktir ve “felsefe yapmak” ile kastedilen eylem, bilgeliğe duyulan sevgiden daha fazlasıdır. Hegel’in, *Tinin Görüngübilimi*’nin önsözünde kendisine koyduğu amacı da bu yöndedir: “Felsefeyi bilim biçimine, onun bilme sevgisi adını bir yana bırakarak edimsel bilme olabileceği hedefe yaklaştırmaya katkıda bulunmak – önüme koyduğum amaç budur.”¹ “Felsefe nedir?” sorusuna verilen diğer yanıt ise felsefenin kendisinin de felsefi bir soru olduğunu belirtmektedir. Böylece felsefenin ne olduğu, filozoflara veya tarihsel dönemlere göre değişiklik gösterecektir. Felsefenin genelgeçer bir tanımını ortadan kaldıran bu yanıt, aynı zamanda felsefenin “muğlak” sınırlarına da gönderme yapıyor gibi gözükmektedir. O halde “Felsefe nedir?” sorusu, hesaplaşılması gereken bir başka soruyu gündeme getirmektedir: Muğlak sınırlarıyla felsefe, “bilmek” gibi kesinlik içeren bir edime nasıl katkı su-

nacaktır? Başka bir deyişle felsefenin bizzat kendisi, kendisine soru iken ele aldığı sorulara nasıl bir yanıt verebilecektir?

Felsefenin genelgeçer bir tanımının yapılamamasındaki sebepleri açığa çıkarmaya çalışmak, felsefenin bilme ediminde nerede durduğuna ışık tutabilir. J. M. Bochenski, “Felsefeye Düşünmenin Yolları” başlıklı kitabında, felsefenin ele aldığı nesneye sınırları açısından yaklaşmasıyla sınır sorunlarının bilimi ve diğer disiplinlerin soru sormayı bıraktığı yerde soru sormaya devam ederek köklere gitmesi bakımından kök bilimi olduğunu öne sürmektedir.² Demek ki felsefenin geçmişi boyunca yapılan tanım farklılıklarına rağmen felsefenin karakteristiğini oluşturan unsurlar söz konusudur. İşte bu unsurların başında da “sınır” ve “köken” kavramları durmaktadır. Felsefe, öylesine kökensel sorgulamalara girişir ki insanın kendi varlığından yahut kendisi dışındaki varolanların gerçekliğinden şüphe etmesi dahi felsefi açıdan anlamlı sorgulamalardır. Ancak felsefe dışındaki diğer disiplinler, kökeninde sorgulanmayan bir temel taşırlar. Bu temel, aynı zamanda onların inceleme nesnelerini oluşturur. Örneğin fizik için hareket, sosyoloji için toplum, aritmetik için sayı, bu disiplinleri var eden temel ve onların inceleme nesnesidir. Bu alanlarda yaşanan paradigma değişimleri dahi on-

¹ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Tinin Görüngübilimi*, çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınevi, 2015, s. 10.

² Joseph Maria Bochenski, *Felsefeye Düşünmenin Yolları*, çev. Kurtuluş Dinçer, Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2011, s. 25-26.

ların nesnelere değiştirmemiş ama nesnelere dönük yaklaşımlarını etkilemiştir. Felsefe ise verili bir nesne üzerine düşünme eylemi değil, nesnesini dahi kendisi belirleyen bir düşünme eylemidir. Bu noktada felsefenin bir sınır çekme etkinliği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Felsefenin kökensel sorgulaması veya radikal soru sorma biçimi, onu sınırlarda gezinmeye ve dahası sınırları bozup yeni sınırlar çekmeye itmektedir.

Felsefeyi bir “sınır çekme etkinliği” olarak tespit ettikten sonra felsefenin bu etkinliğinin özellikle kriz durumlarında belirgin hale geldiğini vurgulamak yerinde olacaktır. Antik dönemden çağdaş döneme değin pek çok filozof, felsefenin krizde olduğu anlarda sınır taşını eline almış ve felsefeye yeni sınırlar tayin etmiştir. Elbette felsefe, akıntıya karşı kürek çeken veya çözümden ziyade soruna işaret eden bir etkinlik olmasıyla sütlüman iklimlerin etkinliği değildir ve bu anlamda her zaman bir krizle karşı karşıyadır. Felsefenin, sarsılmaz bir düzen etrafında örgütlenen Sparta yerine krizlerle dolu demokrasisiyle Atina gibi Antik Yunan polislerinde ortaya çıkmasının sebeplerinden birisi de budur. “Kriz” kelimesinin Antik Yunancadaki karşılığı “κρίσις” (krísis) şeklindedir ve etimolojik olarak “ayırarak, seçmek, karar vermek, yargılamak” gibi anlamlara gelen “κρίνω” (krínō) fiiline dayanmaktadır.³ Etimolojinin bize açtığı yol şunu göstermektedir: Kriz anları, karar anlarıdır. Diğer bir deyişle krizin varlığı kararı gerektirmektedir. O halde krizlerin çocuğu olan felsefe, bir başka felsefi düşünce tarafından yıkılmak pahasına karar verecek, yani sınır çizecektir.

"Tahammül"
Nazım Samet Türk

Felsefe tarihi boyunca filozofların çektiği sınırları incelemek oldukça kapsamlı bir çalışmanın konusudur ve bu yazının amacı da bu değildir. Ancak bir sınır çekme etkinliği olarak ele aldığımız felsefenin bu etkinliğini daha açık bir şekilde ortaya koymak için birkaç filozofa değinmek gerekir. Aradan geçen bin yıllara rağmen felsefenin güncel uğraklarından biri olmayı sürdüren Platon, felsefenin kurucu sınırlarından birisini, hakikatin kaynağını ozanların sözlerinden akla çekerek çizmiştir. Antik Yunan'ın teogoni ve kozmogoni anlayışının ardında ozanlar durmaktadır. Ozanlar, tanrısal bir kaynak olan Musalardan aldıkları ilhamla tanrıların ve evrenin doğuşunu anlatırlar. Öyle ki Musalar için “insanı tanrı, tanrıyı insan yapar”⁴ denilir, ozanların tanrısal sözlerinin kaynağı da budur. Hesiodos, Theogonia'da Musaların kendisine “tanrısal sesler üflediklerini” ve “olanı, olacağı, olmuşu” anlattıklarını söylemektedir.⁵ Dolayısıyla Antik Yunan'da ozanlar, verili hakikati dile getiren kimseler konumundadır. Fakat Platon'un felsefesi, aynı konu ve sorunlar üzerine

³ Robert Beekes, *Etymological Dictionary of Greek*, Volume I, Leiden and Boston: Brill, 2010, s. 780.

⁴ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996, s. 202.

⁵ Hesiodos, *Hesiodos Eseri ve Kaynakları*, çev. Sabahattin Eyuboğlu ve Azra Erhat, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1977, s. 106.

⁶ Werner Jaeger, *İlk Yunan Filozoflarında Tanrı Düşüncesi*, çev. Güneş Ayas, İstanbul: İthaki Yayınları, 2016, s. 18.

⁷ Plato, *The Timaeus of Plato*, trans. R. D. Archer-Hind, London: Macmillan And Co., 1888, 47e, p. 167.

farklı bir yaklaşım getirmektedir. Platon, tanrıların ve evrenin doğuşuna dair sorulara “teogoni” değil, kavramın isim babalığını da üstlendiği “teoloji” üzerinden yanıt aramıştır. Platon’da teoloji, “tanrılara logos aracılığıyla yaklaşmak” anlamını taşımaktadır.⁶ Tanrıları bilmenin yolu ozanların sözlerine kulak vermek değil, rasyonel bir sorgulamaya girişmektir. Nitekim Timaios diyalogunda Platon, ozanların mitsel geleneğinden koparak evrenin ortaya çıkışını “akıl ve zorunluluk” ile ilişkilendirmektedir.⁷ Böylelikle Platon’un felsefesi, teogoni ve kozmogoni konularını kendi sınırlarına dahil ederek tanrıya ve evrene dair soruları akıl yürütme süreciyle yanıtlandırmaya girişmiştir. Hakikatin, ozanların sözlerinde verili olduğu düşüncesi felsefenin sınırlarının dışarısında bırakılmış ve hakikate dönük akla dayalı yeni bir kavrayış geliştirilmiştir. Elbette Platon’un felsefeye çizdiği sınırlar, mitsel gelenekten kesin bir kopuş anlamına gelmemektedir ancak aklın tanrıyı ve evreni bilebileceği kabulü, felsefenin kurucu sınırlarından birisini oluşturmuştur. Platon’dan yaklaşık ikibin yıl sonra, bir başka filozof, felsefenin bir “sınır çekme” etkinliği olarak kavranmasında belki de en açıklayıcı örneği sunmuştur. “İnanca yer açmak için bilgiyi inkar etmek zorunda kaldım.”⁸ aforizmasıyla⁹ hatırlanan Immanuel Kant’ın eleştirel felsefesi, felsefe tarihinde âdeta bir dönüm noktasıdır. Kant’ın döneminde felsefe, metafiziğin konumuna dair bir kriz içerisindedir. Saf Aklın Eleştirisi’nde Kant, metafiziğin vaktiyle “tüm bilimlerin kraliçesi” olarak anıldığını ancak artık bu unvanını yitirdiğini ve metafiziğe yalnızca bir küçümsemeyle bakıldığını söylemektedir.¹⁰

Metafiziğe dönük bu küçümseyici tavrın kaynakları arasında amprisist felsefenin eleştirileri gösterilebilir. Konumuz gereği detaylarıyla ele alamayacağımız David Hume’un başta “nedensellik eleştirisi” olmak üzere amprisist felsefesi, bilgedeki a priori öğeyi dışlamaktadır. Hume’a göre olgular arasındaki neden-sonuç ilişkisi zorunlu değildir; nedensellik, insan zihninin bir alışkanlığıdır.¹¹ Hume, tümel yargıları deneyimin bir genellemesine indirgeyerek metafiziğe ciddi bir darbe vurmuştur. Metafizik, deyim yerindeyse bir çıkmaza girmiştir. Kant, Hume’un kendisini “dogmatik uykusundan uyandırdığını” söylemektedir ancak metafiziğe vurulan amprisist darbenin, aynı zamanda bilginin nesnelliğini sorunsallaştırdığının da farkındadır. Dahası, deneyimden çıkarılamayacak “Tanrı”, “özgürlük” ve “ölümsüzlük” gibi kavramların artık amprisist etkideki felsefede yer alamayacakları açıktır. Metafiziğin içerisinde bulunduğu bu kriz durumunda Kant, tam da “kriz” kelimesinin etimolojisindeki “yargılamak” anlamını hatırlatırcasına akli bir mahkemeye çıkarır. Böylece akıl, neyi bilebileceğini bilecektir. Aklın kendisini bilmesini sağlayan bu mahkeme, “saf aklın eleştirisinden başka bir şey değildir”.¹² Kant, klasik anlamda metafiziğin sonunu ilan ederek felsefeye yeni bir yol açmıştır. Buna göre akıl, deneyimden bağımsız bir bilme edimine sahip değilken deneyim bilgisi de a priori zeminin varlığını yadsımamaktadır. Nitekim Kant’a göre a priori ilkeler, deneyimden bağımsız olmadıkları gibi deneyime zamansal açıdan “önce” de değildirler.¹³ Kant’ın “İçeriksiz düşünceler boş, kavramsız görümler kördür.”¹⁴ sözü de bu düşün-

⁸ Immanuel Kant, *Critique of Pure Reason*, trans. Paul Guyer and Allen W. Wood, Cambridge: Cambridge University Press, 1998 s. 117.

⁹ İlginçtir, “aforizma” kelimesinin etimolojisinde de “sınır çizmek” anlamına gelen ἀφορίζω (aphorizō) fiili durmaktadır.

¹⁰ Immanuel Kant, *Arı Usun Eleştirisi*, çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınevi, 1993, s. 17.

¹¹ David Hume, *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma*, çev. Oruç Aruoba, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1976, s. 38-39.

¹² Kant, *Critique of Pure Reason*, p. 100-101.

¹³ Frederick Copleston, *A History of Philosophy Volume VI Modern Philosophy: From the French Enlightenment to Kant*, New York: Doubleday, 1994, p. 217.

¹⁴ Kant, *Critique of Pure Reason*, p. 193-194.

ceye dayanmaktadır. “Tanrı”, “özgürlük” ve “ruhun ölümsüzlüğü” gibi metafizik sorular, deneyimin konusu olmadıklarına göre aklın anlama yetisi tarafından bilinemeyecektir. Burada Kant, ahlaksallığa kapı aralayarak söz konusu metafizik soruları “pratik aklın” konusu olarak tespit etmekte ve “Pratik Aklın Eleştirisi” başlıklı yapıtında incelemektedir. Diğer yandan Kant’ın felsefe tarihinde belirleyici düşüncelerinden birisi de onun “Kopernik devrimi”dir. Kant, özne ve nesne arasındaki bilme ilişkisini radikal bir biçimde tersine çevirerek bilginin nesneye uyması değil, nesnelere bilgiye uyması düşüncesini benimsemiştir. Böylece özne ve nesne arasındaki uyum düşüncesi terk edilerek “nesnenin özneye zorunlu tâbiyeti” temele alınmıştır.¹⁵ Kant’ın bu devrimci konumuna Deleuze, şu sözleriyle işaret etmektedir: “Bir filozof, görünüşte Kant’a karşı olsa bile, Parare (boyun eğme)nin yerine Jubere (buyruk verme)nin konulmasını ileri sürdüğünde, Kant’a düşünebileceğinden çok daha fazla borçludur.”¹⁶ Görüleceği üzere felsefe tarihinde Kant’ın bir “kilometre taşı” olduğunun söylenmesi, onun kendisinden sonraki felsefeyi belirleyen sınırlar çekmesinden ileri gelmektedir. Kant’ın “Kopernik devrimi” ya da felsefeye tayin ettiği yeni sınırlar ile artık felsefe ya Kant’a karşı ya da Kant’tan yana yapılacaktır fakat Kant’sız yapılamayacaktır. Tam da burada yalnızca Kant’a değil, Kant’ın da içerisinde bulunduğu Aydınlanma düşüncesine karşı bir eleştiriden bahsedilebilir. Çağdaş düşünürlerden Alasdair McIntyre, “Erdem Peşinde: Ahlâk Teorisi Üzerine Bir Çalışma” başlıklı kitabında Kierkegaard, Kant, Hume, Diderot ve Smith gibi filozofların ahlak üzerine düşüncelerinin ortak zeminini açığa çı-

karmaktadır. Görünüşte ahlak üzerine farklı yaklaşımlara sahip olan bu filozoflar, McIntyre’a göre tarihsel arka planda ortaklaşmaktadırlar.¹⁷ Buna göre bahsi geçen filozofların ahlak görüşlerinin gerisinde Hıristiyan inancı durmaktadır.¹⁸ Dolayısıyla söz konusu ahlak görüşleri dini referanslarla oluşturulmamış olsa da temel kabulleriyle belirli bir dini inanca yaslanmaktadır. Bu ahlak filozoflarının ortak tarihsel arka planları, insan doğası üzerine kabullerinde ortaya çıkmaktadır. McIntyre, Kant’ın ahlaklılığın insan doğası üzerine kurulmasına karşı çıktığını ve ahlaklılığı evrenselleştirilebilir buyruklarında temellendirmeye giriştiğini söylemektedir ancak McIntyre’a göre Kant’ın ahlaklılık anlayışının temelinde duran onun insan aklının doğası üzerine yaptığı analizleridir.¹⁹ McIntyre’ın eleştirisi tam da buradadır: Temelinde evrenselleştirilebilir buyrukların durduğu öne sürülen ahlaklılık anlayışları, aslında belirli bir tarihsel ve kültürel anlayışın oluşturduğu insan doğası tasarımına dayanmaktadır.

Elbette Platon, Kant ve McIntyre’ın “akıl” üzerine düşüncelerinden hareketle örneklendirilen felsefenin sınır çekme etkinliği, örneğin Aristoteles, Locke ve Marx’ın “mülkiyet” veya Epikuros ve Schopenhauer’ın “mutluluk” üzerine düşüncelerinden hareketle de örneklendirilebilirdi. Ancak örnekleri çeşitlendirmek yerine ele alınan örnekten hareketle felsefenin sınır çekme etkinliğini irdelemek daha uygun olacaktır. Üstünkörü ele alınan üç düşünürün “akıl” kavrayışlarına genel olarak bakıldığında Platon’da tanrıyı ve evreni bilen akıl, Kant’ta neyi bilebileceğini bilen akıl ve McIntyre’da kültürel arka

¹⁵ Gilles Deleuze, *Kant’ın Eleştirel Felsefesi*, çev. Taylan Altuğ, İstanbul: Payel Yayınları, 1995, s. 52.

¹⁶ Deleuze, *Kant’ın Eleştirel Felsefesi*, s. 52.

¹⁷ Alasdair McIntyre, *Erdem Peşinde: Ahlâk Teorisi Üzerine Bir Çalışma*, çev. Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001, s. 85-86.

¹⁸ McIntyre, *Erdem Peşinde: Ahlâk Teorisi Üzerine Bir Çalışma*, s. 86.

¹⁹ McIntyre, *Erdem Peşinde: Ahlâk Teorisi Üzerine Bir Çalışma*, s. 92.

planı açığa çıkarılmış akıl ile karşılaşmaktayız. Böylelikle felsefenin, kendisiyle en çok ilişkilendirilen kavram olan “akıl” kavramının tanımını dahi genelgeçer bir şekilde yapamadığı düşünülebilir. Ne var ki genelgeçer tanımlar ve değişmez zeminler, sınırları çizili alanlar için geçerlidir. Felsefe ise sınırları çizili bir alan değil, sınırları çizen bir etkinliktir. O halde soru, kendisini tekrar hissettirmektedir: Sınırları çizen (ve sınırları bozan) bir etkinlik olarak felsefenin sınırları nedir? Felsefe, ondan daha kökensel ve daha radikal sorgulamalara girişen bir etkinlik bulunmadığına göre kendisinin nerede duracağını da belirleyecek, kendisine de sınır çekecektir. Diğer bir deyişle felsefe, bozduğu ve yerine yenisini çektiği sınırlardan kendisini münezzeh kılamaz. Demek ki felsefenin kendisini dahi sorunsallaştıran yapısı, onun muğlak ve sonuçsuz bir alan olmasına değil, bir sınır araştırması ve dahası sınır çekme etkinliği olduğunu açığa çıkarmaktadır. Her ne kadar felsefi soruların -işsel diyalektiklerinin gereği olarak- bir cevap arayışını gerektirmelerine gölge düşüren bir klişe halini alsa da felsefede soruların, cevaplardan önemli gözüktüğünün düşünülme sebebi de yine budur. “Tuhaf mı tuhaf bir çalışma alanıdır şu felsefe denen şey: çok kez bir sis bürümüştür ortalığı.”²⁰ sözleriyle başladığı yazısında Nermi Uygur şunları söylemektedir: “Nerede sorular hep aynı kalmışsa, orada felsefe, araştırma olmaktan çıkmış demektir.”²¹ Felsefe, radikal sorgulaması ve sınır çekme etkinliği ile değişen sorunlar karşısında kendisini değiştirmeden muhafaza edemeyecektir. Felsefe nedir, sorusuna verilen yanıtların çeşitliliği buradan kaynaklanmaktadır.

Felsefe, diğer disiplinlerden farklı olarak sınırları yalnızca nesnesi için değil, ondan daha kökensel bir sorgulama olmadığı için kendisi için de çizer. Dolayısıyla felsefe tarihine genel bir bakış, felsefenin ne olduğu sorusunu çetrefilli hale getirirken felsefenin sınırlarını da muğlak gösterir. Ancak felsefenin bir sınır çekme etkinliği olduğunun bilinmesi, bu muğlak gözükten sınırların dönüşümünü anlamlı kılacaktır.

KAYNAKÇA

Beekes, Robert. *Etymological Dictionary of Greek*, Volume I, Leiden and Boston: Brill, 2010.

Bochenski, Joseph Maria Bochenski. *Felsefede Düşünmenin Yolları*, çev. Kurtuluş Dinçer, Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2011.

Copleston, Frederick. *A History of Philosophy Volume VI Modern Philosophy: From the French Enlightenment to Kant*, New York: Doubleday, 1994.

Deleuze, Gilles. *Kant'ın Eleştirel Felsefesi*, çev. Taylan Altuğ, İstanbul: Payel Yayınları, 1995.

Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. *Tinin Görüngübilimi*, çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınevi, 2015.

²⁰ Nermi Uygur, *Felsefenin Çağrısı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1971, s. 3.

²¹ Uygur, *Felsefenin Çağrısı*, s. 4.

Hesiodos, *Hesiodos Eseri ve Kaynakları*, çev. Sabahattin Eyuboğlu ve Azra Erhat, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1977.

Hume, David. *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma*, çev. Oruç Aruoba, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1976.

Jaeger, Werner. *İlk Yunan Filozoflarında Tanrı Düşüncesi*, çev. Güneş Ayas, İstanbul: İthaki Yayınları, 2016.

Kant, Immanuel. *Arı Usun Eleştirisi*, çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınevi, 1993.

Kant, Immanuel. *Critique of Pure Reason*, trans. Paul Guyer and Allen W. Wood, Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

McIntyre, Alasdair. *Erdem Peşinde: Ahlâk Teorisi Üzerine Bir Çalışma*, çev. Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.

Plato, *The Timaeus of Plato*, trans. R. D. Archer-Hind, London: Macmillan And Co., 1888.

Uygur, Nermi. *Felsefenin Çağrısı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1971.